

STENOMUSEEN 51

MEDLEMSBLAD FOR STENO MUSEETS VENNER – SEPTEMBER 2010

Krop og etik

Steno Museet har fået to millioner kroner til en udstilling og et undervisningsmateriale om unges kropskultur. Men hvordan var det lige, at projektet kom til at hedde Kend din kropspolitik?

I 2009 genoptog vi udviklingsarbejdet med nye basisudstillinger på Steno Museet. De fine planer for *Inspiratorium* havde lidt skibbrud i 2008. Vores idéer om at formidle naturvidenskab til unge mennesker på en vedkommende måde stod imidlertid usvækkede. Derfor påbegyndte vi en proces, som skulle definere og finansiere en ny basisudstilling på 1. salen i medicinhistorie – og erstatte den nuværende udstilling fra 1994.

Pejlemærker i processen

I processen med udviklingsarbejdet indgik forskellige kriterier eller pejlemærker, herunder “aktualitet”, “dilemmaer” og “fundraising”. Steno Museets særudstilling *Det*

uperfekte barn, som handlede om medfødte handicap og fosterdiagnostik, havde lært os, at der følger megen omtale med, når man tager fat på et emne, som har “aktualitet”. Pejlemærket “dilemmaer” drejer sig om, at udstillingens emne skal udfordre den besøgende. F.eks. repræsenterede *Det uperfekte barn* et dilemma for mange, fordi de fleste kunne forholde sig til, hvordan det ville

være at få et barn eller en søskende, som var stærkt handicappet. “Fundraising” drejer sig om mulighederne for at skaffe midler til en given udstilling.

Endelig spillede udstillingens målgruppe, som er folkeskoleelever, også en rolle for emnevalget.

En udstilling om fedme

Vi har tidligere haft gode erfaringer med at have “kroppen” som udstillingsemne, hvilket gjorde udslaget i den

Fortsættes side 9.

Elever fra en 6. klasse på Katrinebjergskolen deltog i en brugertest af vores idéer. Foto: Morten A. Skydsgaard.

STENOMUSEN

udgives af Steno Museets Venner. Bladet udkommer 4 gange årligt. Det sendes til foreningens medlemmer, men kan frit hentes af alle i museets foyer. Stof kan sendes til Steno Museet.

Redaktion:

Knud Erik Sørensen (ansv.)

kes@kes.dk

Aase Roland Jacobsen

aase.jacobsen@si.au.dk

Hanne Tegllhus

hanne.tegllhus@si.au.dk

Hans Buhl

hans.buhl@si.au.dk

Layout:

Knud Erik Sørensen

Tryk:

Clemenstrykkeriet, Århus.

STENO MUSEET

Danmarks Videnskabshistoriske Museum

C.F. Møllers Allé 2, bygn. 1100

Universitetsparken, 8000 Århus C

Tlf: 8942 3975

E-mail: stenomuseet@si.au.dk

Web: www.stenomuseet.dk

Åbningstider: tirsdag-fredag kl. 9-16
lørdag-søndag kl. 11-16
mandag lukket

Museets gæster i efterårsferien får også selv mulighed for at eksperimentere. Foto: Fysikshow.

Vild med videnskab

I skolernes efterårsferie giver Steno Museet hver dag børn og unge mulighed for at møde forskellige naturvidenskaber i øjenhøjde.

På Steno Museet såvel som på resten af Aarhus Universitet er vi vilde med videnskab. Faktisk er vi så vilde med videnskabelig viden, at vi gerne deler ud af den. Derfor har Steno Museet inviteret studerende fra mange af de naturvidenskabelige fag til at give "smagsprøver" på deres viden i hele efterårsferien, 16.-24. oktober 2010.

Naturvidenskab i museet

De studerende, som kommer fra bl.a. datalogi, geologi, idræt og matematik, vil stå rundt omkring i museets udstillinger. Her vil de på en sjov og lærerig måde lave demonstrationer og fortælle om deres fag. Der bliver mulighed for at stille masser af spørgsmål til de studerende, og flere steder kan gæsterne også selv deltage i eksperimenterne.

Hvis man ikke har fået stillet sin lyst til at eksperimentere ved de forskellige fags stande, kan man fortsætte på egen hånd i *Leg med eksperimenter* i museets skolestue.

Fysik- og kemishow

Hver dag kl. 12 og 14 er der enten fysikshow eller kemishow i museets foyer.

Fysikshowet vil give spændende eksempler på elektromagnetisme, mekanik, lys og lyd samt varme og kulde. F.eks. kan de finde på at lave eksperimenter med noget så eksotisk som flydende kvælstof, der har en temperatur på $\div 196$ °C!

Kemishow laver bl.a. farverige forsøg med hverdagens kemikalier. Foto: Steno Museet.

Kemishow bruger hverdagens kemikalier på en overraskende og spektakulær måde i imponerende eksperimenter. Så der bliver både røg, damp, farver og en eksplosion eller to.

Stjerner på kuplen og himlen

Hver dag kl. 11, 13 og 15 er der mulighed for at se stjerner ved højlys dag på planetariets hvide kuppel.

Hvis man hellere vil se virkelige stjerner på den sorte nattehimmel gennem Ole Rømer-Observatoriets kikkerte, er der forevisning hver aften kl. 19 i hele ferien. Da der kun er et begrænset antal pladser på observatoriet, skal man bestille plads på museet på tlf. 8942 3975 senest samme dag i museets åbningstid.

Hans Buhl

Der blev lavet manuskript og produceret film om hverdagens teknologi. Foto: Line Stald.

Sommeruge for børn på Aarhus Universitet

Da Steno Museet i uge 26 holdt Sommeruniversitet for naturvidenskabelige nørder i 4.-7. klasse, var det en flok videbegærlige børn med højt humør og lyst til at eksperimentere, der besøgte museet.

Hver dag begyndte med en naturvidenskabelig vitaminindsprøjtning, hvor børnene hørte om bier og blomster i urtehaven, astronomi i planetariumet og mobiltelefoner i museets udstillinger.

Rundtur på naturvidenskab

I løbet af ugen var børnene rundt på forskellige institutter på Det Naturvidenskabelige Fakultet, hvor studerende underviste og underholdt med spændende viden, gode historier og eksperimenter.

På Steno Museet skulle børnene optage en kort film om en teknologisk ting, de bru-

ger i deres hverdag, og som betyder meget for dem. Inspiration kunne de hente i museets udstillinger, og her blev både doktor Agerleys klinik og museets nye opstilling om hverdagens teknologier brugt som kulisser.

Der blev lavet manuskripter, tegnet storyboard og spillet skuespil, og der blev svedt for at nå det hele! Fredag skulle filmene være færdige, for forældre og søskende var inviteret til udstilling og præsentation af de mange idérige film og plancher, der var produceret i løbet af ugen.

Naturvidenskab og nye venskaber

Fredag gik det så løs med Kemishow, og mange interesserede forældre hørte på, mens stolte børn viste frem og fortalte om en uge med naturvidenskab og nye venskaber.

Susanne Kirkfeldt

Deltagerne i Sommeruniversitet fortalte interesserede forældre og søskende om netop "deres naturvidenskabelige projekt". Foto: Line Stald.

Filmene om hverdagens teknologier vises nu i "Den intelligente montre". Foto: Line Stald.

Lærerigt, underholdende og familieegnet

Steno Museet gennemførte i 2009 en brugerundersøgelse, som bl.a. viser, at langt størstedelen af museets gæster er tilfredse med besøget.

Den mest almindelige museumsgæst på Steno Museet er en midaldrende kvinde, som kommer fra Århus-området og besøger museet et par timer med sin familie. Hun synes, at museet er lærerigt og underholdende, og finder det egnet for de fleste typer gæster bortset fra familier med mindre børn.

Eller rettere sagt er hun den mest almindelige af de museumsgæster, der deltog i Steno Museets brugerundersøgelse i andet halvår af 2009. For man kan jo ikke være sikker på, at de, der svarer på det udleverede spørgeskema, er repræsentative for

museets gæster. Faktisk kan vi se, at de mange skolebørn og gymnasieelever, som besøger museet i grupper, er underrepræsenteret. Men med 630 besvarelser ud af i alt ca. 1700 udleverede spørgeskemaer, dvs. 37%, giver undersøgelsen mere end et fingerpeg om museumsgæsternes alder, køn og bopæl, såvel som deres vurdering af museet og deres oplevelse i forbindelse med et besøg.

I øvrigt er undersøgelsens resultater i høj grad konsistente med den langt mere omfattende nationale brugerundersøgelse på de statslige og statsanerkendte museer i Danmark, som Kulturarvsstyrelsen gennemførte sidste år.

Køn, alder og bopæl

Da en tilsvarende undersøgelse blev gennemført på Steno

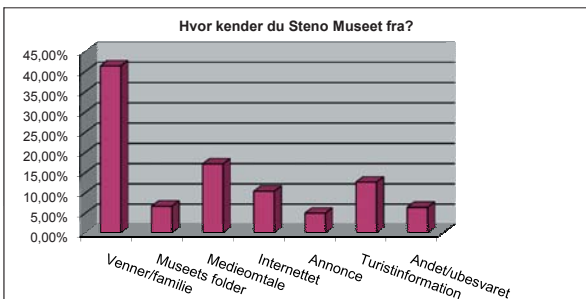
Museet i 2006, var der væsentlig flere mænd end kvinder, der havde besvaret spørgeskemaet. Men denne gang var der 54% kvinder og 46% mænd. Aldersmæssigt er museets gæster nogenlunde jævnt fordelt over alle aldre. Dog er der væsentligt færre under 10 år og over 75 år.

Derimod er deres geografiske fordeling meget ujævn. Hele 71% af de danske gæster kommer således fra Østjylland, defineret ved postnumrene 8000-8999. Af disse kommer over halvdelen fra Århus Kommune, så museet bruges stadig mest lokalt, selvom det er det eneste af sin art i Danmark. Det lokale ses også ved, at over 90% af respondenterne er danske, mens blot 1% er fra de øvrige skandinaviske lande og 2% er tyske. De resterende repræsenterer en lang række nationer.

Hvor kender gæsterne museet fra?

For at kunne planlægge den fremtidige markedsføring er gæsterne blevet spurgt om, hvor de kender Steno Museet fra?

Som det ses af figur 1, har 41% af museets gæster hørt

Figur 1.

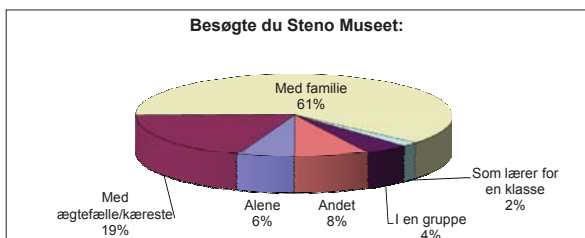
om Steno Museet fra familie og venner. Dette høje tal bekræfter, at tilfredse gæster er den bedste reklame, man kan få. Undersøgelsen viser også, at redaktionel omtale i aviser, radio og tv er en meget vigtig, om end vanskelig kontrollerbar, kilde til kendskab til museet. Derimod bidrager annoncer og foldere relativt lidt til det generelle kendskab til Steno Museet. I forhold til den forrige undersøgelse for 3 år siden er der næsten dobbelt så mange, nemlig 10%, der angiver internettet som informationskilde.

Besøgets omstændigheder

Det er også nyttigt at vide, i hvilken sammenhæng og hvor længe gæsterne har besøgt museet.

Undersøgelsen viser, at et museumsbesøg i høj grad er en social oplevelse, idet 61% svarer, at de har besøgt museet med familie, og yderligere 19% svarer "med ægtefælle/kæreste". Derimod er kun 6% kommet alene, se figur 2.

De fleste besøgende bruger et par timer på museet. 44% af respondenterne har således brugt 1-2 timer på deres besøg, mens 39% har brugt 2-3 timer. Man kan dog

Figur 2.

sagtens bruge længere tid på museet, hvilket illustreres af, at 11% har brugt mere end 3 timer. Adskillige har også tilføjet, at de ville ønske, at de havde haft mere tid.

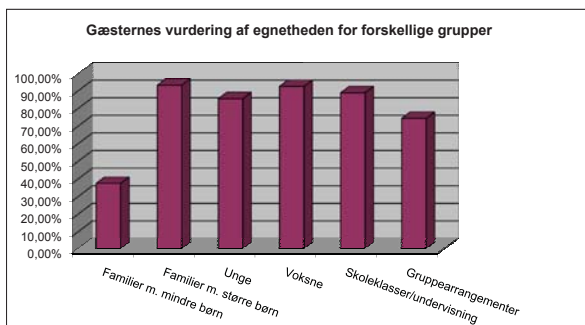
Hvem er museet egnet for?

Ud over at undersøge hvem der rent faktisk har besøgt Steno Museet, har vi også spurgt om, hvem gæsterne finder museet egnet for.

I lyset af de mange familiebesøgende kunne man forvente, at mange vil finde museet egnet for familier med børn. Det er da også tilfældet, når man spørger til fa-

milier med større børn, hvor 93% af gæsterne finder det egnet. Derimod mener kun 38%, at museet er egnet for familier med mindre børn, se figur 3.

I øvrigt er "egnethed for familier med små børn" det eneste punkt, hvor en væsentlig brøkdæl, 37%, direkte svarer nej. For alle de øvrige kategorier, unge, voksne, skoleklasser og andre grupper, udgør "nej"-svarene under 4%. Dvs. at variationen i vurderingen af egnetheden hovedsageligt skyldes en større eller mindre "ved ikke"-gruppe.

Figur 3.

Hvad mener gæsterne om museet?

En af de vigtigste oplysninger handler om, hvad gæsterne mener om museet.

Det er helt centralt for Steno Museet at formidle viden om naturvidenskaben og dens historie på en spændende og engagerende måde. Derfor er det meget tilfredsstillende, at hele 96% af respondenterne oplever, at det er lærerigt at besøge Steno Museet, og at et stort flertal også finder museet underholdende, engagerende og med mulighed for fordybelse og ro, se figur 4.

Derimod mener kun lidt under halvdelen, at museet giver mulighed for fysisk aktivitet. Denne holdning underbygges af, at adskillige på spørgeskemaet har tilføjet ønsker om eksperimenter og aktivitetsmuligheder.

Spørgeskemaets forskellige udsagn om oplevelsen følger retningslinjerne fra Danske Turist Attraktioner, DTA, som står for den landsdækkende stjerneklassificering af attraktioner. Ikke desto mindre har mange forståeligt nok været i tvivl om, hvad der egentlig menes med skemaets spørgsmål om, hvorvidt museet er "beskuende", og om det skal forstås positivt eller negativt. Der er i hvert fald 29%, som har svaret "ved ikke" til spørgsmålet.

Er gæsterne tilfredse?

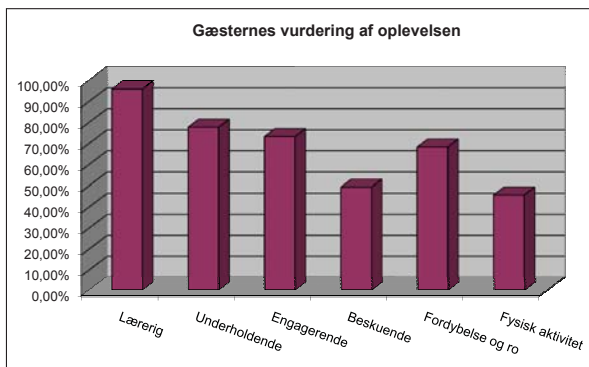
Det store spørgsmål på bundlinjen er selvfølgelig, om gæsterne er tilfredse med besøget. Og det er de i vid udstrækning. Tilfredshedsgraden, som DTA definerer som den procentdel af gæsterne, der har svaret "meget til-

freds" eller "tilfreds" er således oppe på 83%.

Det kunne museet være ganske tilfreds med, hvis der ikke havde været en tilfredshedsgrad på hele 95% i brugerundersøgelsen fra 2006. Faldet i tilfredsheden er lidt overraskende i lyset af, at gæsternes vurdering af museets egnethed for forskellige grupper såvel som deres vurderinger af museumsoplevelsen er en anelse bedre, end den var i 2006.

Der er ikke umiddelbart nogen forklaring på, at gæster på denne måde er mere positive, når man ser på delspørgsmålene, men samtidig har givet udtryk for en lavere tilfredshed med besøget som helhed.

Under alle omstændigheder viser undersøgelsen, at langt størstedelen af gæsterne stadig er glade for at besøge Steno Museet, at de finder det velegnet for alle grupper bortset fra små børn, at de fleste har haft en god oplevelse af deres besøg på museet, samt at de gerne anbefaler museet til venner og familie. Men undersøgelsen viser også, at der er plads til forbedringer af museumsoplevelsen, f.eks. i forhold til flere aktivitetsmuligheder.

Figur 4.

Hans Buhl

Krop og etik

Fortsat fra forsiden

første udvælgelsesfase. I samme periode åbnede en mindre udstilling *Blod – i kroppen, i banken, i historien* om blodtransfusionens historie. “Blod” var derfor et af de emner, som vi overvejede. Et andet emne var “fedme”, som forekom at være yderst relevant på grund af den omsiggribende “fedmeepidemi”. Vi arbejdede derfor videre med emnerne “blod” og “fedme”, som begge var kropsligt klart afgrænsede, og som gav rige muligheder for at fortælle en bred kulturhistorie. Efterfølgende valgte vi at gå videre

med “fedme”, fordi emnet bl.a. scorede højere i “aktualitet” og “fundraising”. Emnet “blod” repræsenterede heller ikke nogle “dilemmaer” for unge mennesker i vores del af verden. Det er en helt anden sag i Afrika, hvor blodoverførte sygdomme som AIDS er forbundet med en række dilemmaer.

Formålet med en udstilling om overvægt skulle være at “tegne et nuanceret billede af, hvad overvægt er, og hvorfor det er blevet et problem netop nu”, uden at moralisere. Udfordringen var at finde nye og interessante perspektiver på emnet, som kunne nuancere debatten om overvægt og fed-

Hvor meget skal samfundet forsøge at påvirke folkesundheden? Krop og sundhed er blevet et højt prioriteret politisk emne, som indgår i partiprogrammer og danske politikeres branding af sig selv. Her ses Lars Løkke Rasmussen og Henrik Sass Larsen ved Team Rynkebys turstart med kurs mod Paris i 2007. Foto: Lars K. Nielsen/Scanpix.

meepidemi. Gæsten skulle overraskes og ikke trækkes med de stereotype budskaber fra tv og aviser, som prædiker sundhed og kropslig frelse. Jeg var selv fascineret af, at fedtdepoter har været vigtige for menneskeartens overlevelse. Tidligere var fødeknaphed og sult en naturlig del af et menneskes livsforløb, hvorfor mennesker, der er gode til at danne fedtdepoter, har haft øgede overlevelseschancer. Denne kropstype er imidlertid ikke nødvendig i et rigt samfund med adgang til en overflod af fødevarer.

Vi var også optaget af teknologiens indflydelse på vores kropskultur og kropsvægt. Det er smart og behageligt at have bil, opvaskemaskine eller industrielt produceret fastfood i køleskabet. Den ny teknologi pacificerer dog kroppen i et utal af hverdagsfunktioner, f.eks. når du fylder opvaskemaskinen i stedet for at vaske op selv, køber fastfood i stedet for lave maden eller bruger plæneklipperen i stedet for håndskuberen. Et tredje interessant aspekt var eksplosionen i portionsstørrelser, som fulgte med 1980'ernes "supersize" emballager og havde drastiske konsekvenser for unges kalorierindtag. Det er mange år siden, at vores egen barndoms 25 centiliter sodavand rakte til en lørdag aften.

Emnets etiske problemer

Vi var nogle, som fandt emnet "fedme" interessant som udstillingsemne, men det var ikke alle, som var lige overbeviste. Efter flere diskussioner måtte vi erkende, at det ikke var lykkedes at skabe en overbevisende udstillingsidé. Det er tankevækkende, hvorledes vi positionerede os til det af-

gørende møde. På den ene side sad vi en gruppe medarbejdere og forsvarede udstillingens emne. Det var et aktuelt, vedkommende og forståeligt emne for publikum. På den anden side sad en anden gruppe og var forbeholdne. De forklarede, at de ikke brød sig om emnet og angav, at der kun fortæller "negative historier" om overvægtige. Emnet hørte til i "privatsfæren".

Konklusionen blev, at overvægt var et negativt emne, som det ikke var muligt at formidle i en form, som det almene publikum ville synes om. Udstillingen ville uundgåeligt komme til at indgå i den offentlige stigmatisering af overvægtige personer. Vi blev klar over, at udstillingen indeholdt et etisk dilemma, som bestod i, at udstillingen ville være interessant for nogle gæster, mens den ville krænke en anden gruppe gæster.

Unge selvkritik

"Overvægt" blev fejlet af bordet, hvorefter næste mentale ståsted blev unges "krop og kropskultur". Dvs. både den tykke, den tynde og alle de andre. Målgruppen blev nu alle unge. Vi hæftede os ved en WHO-undersøgelse, som viste, at danske drenge og piger har en meget negativ opfattelse af deres krop sammenlignet med børn fra andre europæiske lande. Hver fjerde 11-årige dreng og pige i Danmark har en negativ kropsopfattelse, og en næsten lige så stor andel forsøger at holde vægten nede og risikerer i det lange løb at udvikle en spiseforstyrrelse. Med andre ord tyder undersøgelsen på, at vi har en sundheds- og kropskultur, som påvirker børns tolerance overfor deres egen krop i en uheldig retning.

Udstillingens formål blev nu “at ruste unge til at manøvrere i mediernes utallige stemmer om krop og sundhed.”

Set i bakspejlet er fedmetemaet et voksentema, som optager politikere, læger og meningsdannere, mens størstedelen af unge ikke er optaget af emnet. Med det nye formål kom udstillingen i øjenhøjde med de unge selv.

Kropspolitik

Vi er af den mening, at en kommende udstilling skal udfordre de unge på deres holdninger til den herskende kropskultur. De skal præsenteres for personlige dilemmaer fra den aktuelle sundhedsdebat om kroppen og f.eks. tage stilling til reklamers og kropsidealers magt. Dilemmaerne skal pointere samfundets rolle for folkesundheden og gøre de unge bevidste om, at ikke kun de selv, men også deres omverden, bærer et ansvar for deres krops udseende og tilstand. “Hvem bestemmer over din krop?”, skal udstillingen spørge.

Her dukkede ordet “kropspolitik” op. Det er bl.a. et feministisk ord fra 1970'erne, som refererede til politiske aktiviteter, hvor kroppen blev brugt politisk. Ordet ligger ikke lige let i alles mund, men det pointerer, at udstillingen drejer sig om holdninger til kroppen og ikke blot præsenterer faktuel viden.

For at teste vores idéer over for målgruppen inviterede vi seks elever fra Katrinebjergskolen til at give deres respons på projektet. Da vi erfarede, at idéen holdt i forhold til de unge, formulerede vi en rigt illustreret projektbeskrivelse, som blev sendt til en række

Forsiden af ansøgningen, som blev sendt til fondene.

fonde. I fondsmaterialet var der anbefalinger af projektet fra politiker Bent Hansen, formand for Danske Regioner, og professor, overlæge Bente Klarlund Pedersen, Københavns Universitet. Før sommerferien kunne vi gøre status over et halvt års intensiv fundraising: TrygFonden, Nordea Fonden, Tips- og lottomidlerne og Region Midt havde støttet projektet med i alt 2.053.000 kroner. En fantastisk sum penge, som vi kan lave en aktuel og vedkommende udstilling og en spændende lærebog for. Bogen planlægges at udkomme i foråret 2011, mens udstillingen åbner i efteråret 2011.

Morten A. Skydsgaard

Torsdag 23. september kl. 20 og 21.30

Fuldmåneaften i planetariet: *Efterårets stjernehimmel*. Om Jomfruen og nogle af de andre stjernebilleder. Musik under stjernerne. *Fuldmånecafe* kl. 19.30-22.

Søndag 26. september

Væksthusene i Botanisk Have: gratis rundvisning og orientering om udvidelsesprojektet. Se hjemmesiden.

NB: Pga. den forestående renovering og udvidelse lukker Væksthusene den 30. september 2010.

Tirsdag 28. september

Center for Undervisningsmidler, Region Midtjylland: informationsmøde og demonstration af rejseplanetariet StarLab. Den nye digitale udgave bliver demonstreret. Tilmelding hos Center for Undervisningsmidler.

Lørdag 16. oktober til søndag 24. oktober.

Efterårsferie på Steno Museet: se omtale side 3 samt rammen nederst på denne side.

Lørdag 23. oktober kl. 20 og 21.30

Fuldmåneaften i planetariet: Pink Floyd: *The Wall* under stjernerne. CD-koncert. *Fuldmånecafe* kl. 19.30-22.

Onsdag 3. november kl. 19.30

Jydsk Medicinhistorisk Selskab: foredrag på Steno Museet.

Søndag 21. november kl. 20 og 21.30

Fuldmåneaften i planetariet: *Vinterens stjernehimmel*. Om Orion og nogle af de andre stjernebilleder. Musik under stjernerne. *Fuldmånecafe* kl. 19.30-22.

Tirsdag 7. december kl. 19.30

Jydsk Medicinhistorisk Selskab: julemøde med foredrag på Steno Museet.

Tirsdag 21. december kl. 20 og 21.30

Fuldmåneaften i planetariet: *Vintersolhverv i morgen* – hvad er nu det for noget? *Fuldmånecafe* kl. 19.30-22.

Efterårsferien på Steno Museet

Museet er åbent fra lørdag 16. til søndag 24. oktober, alle dage kl. 10-16.

- ♦ *Vild med videnskab* med studerende fra forskellige naturvidenskabelige fag.
- ♦ *Leg med eksperimenter* med lyd, luft og magnetisme m.v. i museets skolestue.
- ♦ Hver dag kl. 12 og 14 er der enten fysik- eller kemishow i museets foyer.
- ♦ Hver dag kl. 11, 13 og 15 er der forestillinger i planetariet.
- ♦ Hver dag kl. 19 er der forevisning og/eller foredrag på Ole Rømer-Observatoriet. Pladsreservation på tlf. 8942 3975 er nødvendig.